

ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟ ΣΚΙΝΑΚΑ

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

MAX-PLANCK-INSTITUT FUER
EXTRATERRESTRICHE PHYSIK

Ομάδα Αστροφυσικής Κρήτης

Η Ομάδα Αστροφυσικής Κρήτης αποτελείται από τον

Pablo Reig (Ερευνητή Α του ΙΤΕ),

τα συνεργαζόμενα μέλη ΔΕΠ

Ανδρέα Ζέζα

Νίκο Κυλάφη (ομότιμο)

Ιωσήφ Παπαδάκη

Ιωάννη Παπαμαστοράκη (ομότιμο)

Βασιλική Παυλίδου

Κώστα Τάσση

Βασίλη Χαρμανδάρη

και τους συνεργάτες: Ε. Παλαιολόγου, Α. Κουγιεντάκη, Γ. Πατεράκη, Α. Στειακάκη

Ερευνητική δραστηριότητα της Ομάδας

Το κύριο εργαστήριο της Ομάδας είναι το [Αστεροσκοπείο Σκίνακα](#), που παρατηρεί στο οπτικό μέρος του φάσματος.

Σημαντική έρευνα της Ομάδας γίνεται στο υπέρυθρο, στις ακτίνες Χ και στις ακτίνες γ, όπου η παρατήρηση γίνεται από διαστημικά τηλεσκόπια.

Θα σας περιγράψω μερικές μόνο από τις δραστηριότητες της Ομάδας.

Ανδρέας Ζέζας

Accreting Binaries in Nearby Galaxies

Στόχος: Συστηματική μελέτη της δημιουργίας και της εξέλιξης ζευγών αστεριών με ένα συμπαγές αστέρι (αστέρι νετρονίων ή μαύρη τρύπα)

Προς αυτόν τον στόχο γίνονται τα εξής:

- Μελέτη της αστρογένεσης στους κοντινούς γαλαξίες
- Πληθυσμιακή κατανομή ζευγών αστεριών με ένα συμπαγές αστέρι
- Ανάπτυξη θεωρητικών μοντέλων

Τα παραπάνω θα θέσουν περιορισμούς:

- 1) στα ζεύγη που μπορεί να εκπέμπουν βαρυτικά κύματα στο μέλλον
- 2) στα ζεύγη που μπορεί να εκπέμπουν εκλάμψεις ακτίνων γ στο μέλλον
- 3) στην επίδραση των ζευγών με ένα συμπαγές αστέρι στον επανιονισμό της ύλης

Πίδακες από τις μεγαλύτερες μαύρες τρύπες του Σύμπαντος

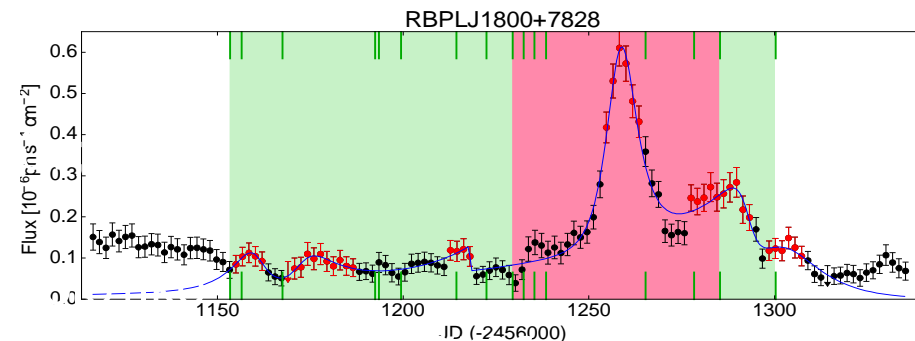
RoboPol: Το πιο ευαίσθητο πολωσίμετρο στον κόσμο

Συνεργασία ανάμεσα σε ΙΤΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Caltech, Max-Planck, NCU, IUCAA

Παρατηρεί από τον Σκίνακα πίδακες με την ταχύτητα του φωτός από τις μεγαλύτερες μαύρες τρύπες στο σύμπαν, δισεκατομμύρια έτη φωτός μακριά

Το μεγαλύτερο πρόγραμμα στο είδος του: πολλαπλάσιοι πίδακες, μεγαλύτερη συχνότητα παρατήρησης από όλα τα παρόμοια πειράματα μαζί!

9 μέλη της ομάδας του Σκίνακα, 2 διδακτορικοί φοιτητές, σημαντικές ανακαλύψεις (13 δημοσιεύσεις σε 4 χρόνια)

ΡΑΣΙΡΗΑΕ: «Ξεσκονίζοντας» το δρόμο προς τη Μεγάλη Έκρηξη

Σκοπός:

η λήψη «μαγνητικής τομογραφίας» του Γαλαξία, η αφαίρεση του "πέπλου" της Γαλαξιακής σκόνης που συσκοτίζει το οπτικό μας πεδίο,

ο υπολογισμός με ακρίβεια της πόλωση του πιο αρχέγονου φωτός (μικροκυμματική ακτινοβολία υποβάθρου),

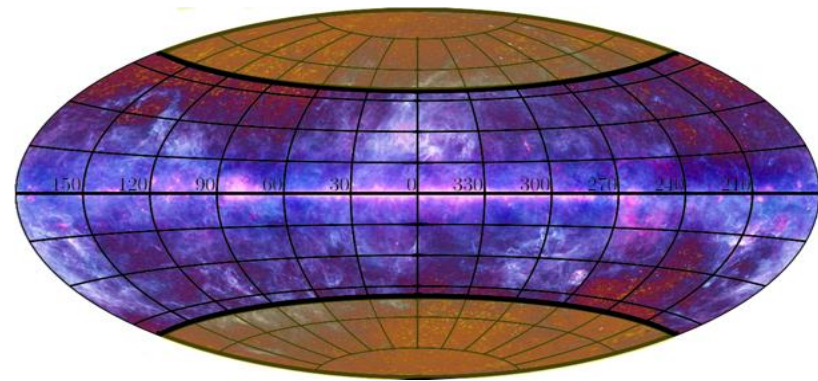
ο πειραματικός έλεγχος της θεωρίας του πληθωρισμού

Συνεργάτες: Αστεροσκοπείο Σκίνακα, South African Astronomical Observatory, Caltech, University of Oslo, IUCAA

Συντονισμός: Κώστας Τάσσης (ERC 2nd phase)

Καινοτόμος εξοπλισμός: πολωσίμετρο WALOP

Χορηγία Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος

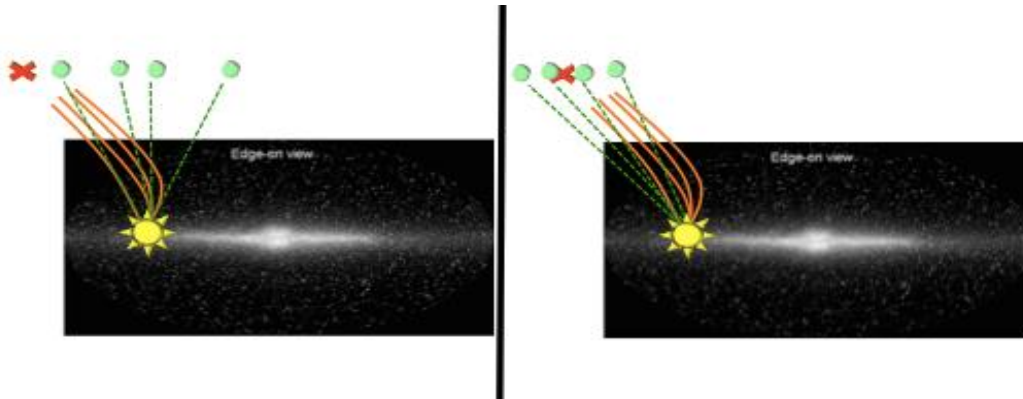
ΡΗΑΕΣΤΟΣ: Φυσική στις υψηλότερες ενέργειες με κοσμικές ακτίνες

Κοσμικές ακτίνες υπερ-υψηλών ενεργειών:

Τα πιο ενεργητικά σωμάτια στο σύμπαν

Η προέλευσή τους είναι άγνωστη: το μαγνητικό πεδίο του Γαλαξία τα εκτρέπει

Εξαιρετικά σπάνια: 1 ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο ανά χρόνο

Τομογραφικός χάρτης του Γαλαξιακού μαγνητικού πεδίου από το PASIPHAE
+ παρατηρήσεις κοσμικών ακτίνων
+ εξειδικευμένο λογισμικό
→ διόρθωση της πορείας των κοσμικών ακτίνων στο Γαλαξία

Συντονισμός: Βάσω Παυλίδου (ERC short-listed for funding)

Υπέρλαμπροι γαλαξίες στο υπέρυθρο (ULIRGs) (Βασίλης Χαρμανδάρης)

☞ ULIRGs: *Οι πιο λαμπροί γαλαξίες στο Σύμπαν*

☞ *Οι περισσότεροι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους*

☞ Η ακτινοβολία που εκπέμπουν προέρχεται κυρίως λόγω έντονου σχηματισμού άστρων στον καλυμμένο από σκόνη πυρήνα τους

☞ Συχνά παρατηρείται εκπομπή ακτινοβολίας και από υπερμαζική μελανή οπή, η οποία βρίσκεται στον πυρήνα τους

☞ Βασικό Ερώτημα:

Πώς μπορούμε να καθορίσουμε τη μορφολογία των ULIRG με έναν αυτόματο τρόπο;

Great Observatories Allsky LIRG Survey

<http://goals.ipac.caltech.edu>

Μια διεθνής συνεργασία από ~30 επιστήμονες, η οποία μελετά λεπτομερώς, σε όλο το H/M φάσμα, ένα πλήρες δείγμα από 240 ULIRGs του κοντινού Σύμπαντος, με επίγεια και διαστημικά τηλεσκόπια

Σε 89 ULIRGs^[1] έχουν υπολογιστεί με μια νέα «μη-παραμετρική» μέθοδο μορφολογικές παράμετροι

Οι γαλαξίες μπορούν πλέον να κατηγοριοποιηθούν αυτόματα σε αλληλεπιδρώντες, σπειροειδείς (Sb/Irr) ή ελλειπτικούς (E/Sa)

[1] Psychoyios, Charmandaris et al. 2016, A&A, 591, A1: *Morphological Classification of Local LIRGs*

Ενεργοί πυρήνες γαλαξιών (ΕΠΓ) (Ιωσήφ Παπαδάκης)

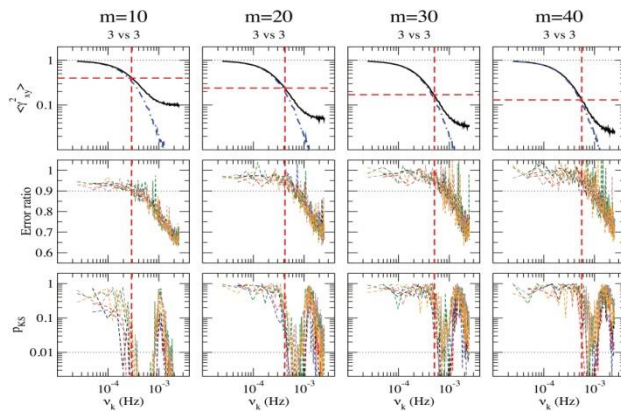
Οι Ενεργοί Πυρήνες Γαλαξιών εκπέμπουν μεγάλα ποσά ισχύος από τις κεντρικές περιοχές τους (~ λαμπρότητα μεγάλων γαλαξιών), στις οποίες υπάρχουν υπερμεγέθεις μελανές οπές. Ισχυροί πομποί ακτινοβολίας Χ, από ενεργητικά σωματίδια, πολύ κοντά στον ορίζοντα γεγονότων των μελανών οπών.

Κύριο χαρακτηριστικό των ακτίνων Χ από ΕΠΓ είναι η έντονη μεταβλητότητα στην εκπομπή τους.

1) Συστηματική μελέτη στατιστικών εργαλείων για τη μελέτη της μεταβλητότητας ακτίνων Χ από ΕΠΓ.

2) Συστηματική ανάλυση δεδομένων ακτίνων Χ από ΕΠΓ από δορυφόρους.

3) Ανακάλυψη της σχέσης των μεταβολών με τη μάζα της μελανής οπής και του ρυθμού πρόσπτωσης αερίου σ' αυτήν.

Πρόσπτωση ύλης και πίδακες σε ζεύγη αστεριών με ένα συμπαγές αστέρι (αστέρι νετρονίων ή μαύρη τρύπα)

(Pablo Reig & Νίκος Κυλάφης)

- *Ακτίνες Χ*

- Ανακάλυψη νέων συστημάτων “pulsars” (πρώτη ανίχνευση παλμών)
- Μελέτη της πρόσπτωσης ύλης από το κανονικό αστέρι στο συμπαγές

- *Οπτικό φάσμα (χρησιμοποιώντας παρατηρήσεις από τον Σκίνακα)*

- Ανακάλυψη/ταυτοποίηση του οπτικού συνοδού
- Μελέτη του δίσκου συσσώρευσης των αστεριών τύπου *Be*
- Πρώτη συστηματική μελέτη της πόλωσης των *X-ray pulsars* στο οπτικό

- *Μοντελοποίηση της παραγωγής και διάδοσης ακτινοβολίας*

- Προσομοιώσεις *Monte Carlo* για το φάσμα και τη χρονική μεταβολή των ζευγών με πίδακα
- Ερμηνεία της δημιουργίας και καταστροφής των πιδάκων

